

Георгій Ковбатюк*(аспірант, Державний університет інфраструктури та технологій)*

ORCID ID 0000-0001-8140-4506

РОЛЬ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ В ДОСЯГНЕННІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У статті проаналізовано історичні етапи розвитку процесів поєднання торгівлі та охорони навколишнього середовища. Обґрунтовано важливу роль міжнародної торгівлі у досягненні цілей сталого розвитку. Визначено, що у сучасних умовах важливого значення набуває збалансований розвиток компонентів міжнародної торгівлі - економічного, соціального та екологічного.

Проаналізовано досвід Європейського Союзу, головною метою торговельної політики якого є поєднання економічного розвитку з соціальною справедливістю, високими трудовими та екологічними стандартами, прагнення до використання міжнародної торгівлі та інвестицій в якості засобу досягнення цілей сталого розвитку. З'ясовано вимоги до торговельних угод, підходи до реалізації цілей сталого розвитку в контексті торгівлі та види оцінки впливу торгівлі на довкілля за етапами укладання торговельних угод.

Проаналізовано основні положення Глави 13 «Торгівля та сталий розвиток» Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, які регламентують сучасні торгові відносини та вимагають інтеграції екологічних питань та питань сталого розвитку у процес формування та імплементації державної політики, включаючи торговельну політику, оскільки наявність у торговельних угодах екологічної складової має бути чітко сформульована та закріплена на стратегічному рівні.

Таким чином, Україна повинна пришвидшити темпи апроксимації свого законодавства до норм та стандартів Європейського Союзу відповідно до вимог, закріплених Угодою про асоціацію. Законодавство, що приймається на виконання Угоди, повинно враховувати національні особливості та застосовувати такі механізми, які працюватимуть в Україні на практиці, а не лише слугуватимуть для підтвердження виконання зобов'язань.

Реалізація визначених напрямів торговельної політики забезпечить ефективність функціонування національної економічної системи в сучасних умовах.

Ключові слова: міжнародна торгівля; сталий розвиток; оцінка впливу; імплементація торговельної політики.

Постановка проблеми. Сьогодення в світі найбільш актуальними є проблеми економічного та соціального характеру, а також проблеми, що пов'язані зі станом навколишнього середовища. З метою запобігання цим негативним проявам були сформовані Цілі сталого розвитку, які визначають глобальні пріоритети зростання до 2030 року. Не остання роль у вирішенні тріади даних проблем належить міжнародній торгівлі, що знайшло своє відображення у певних нормативних документах як міжнародного, так і національного рівнів. Збалансований розвиток компонентів

© Ковбатюк Г.О., 2021

міжнародної торгівлі – економічного, соціального та екологічного – також вимагає уваги у міжнародному науковому просторі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом питанням сталого розвитку присвячена досить велика кількість наукових праць. Серед вчених, які нині концентрують свою увагу на концептуальних питаннях сталого розвитку, варто назвати Р. Сивака [1], В. В. Трофімову [2], Г. С. Домарадзьку, М. Б. Фурман [3], В. Д. Невесенка [4], Т. В. Пилипенко [5]. Питання розвитку міжнародних відносин та міжнародної торгівлі в контексті сталого розвитку досліджували у своїх працях О. Федунь [6], О. Г. Михайленко [7], М. Ю. Макаренко [8] та інші науковці.

В той же час значення та місце міжнародної торгівлі у досягненні цілей сталого розвитку ще недостатньо висвітлені в працях науковців та потребують подальшого вивчення.

Метою статті є визначення ролі міжнародної торгівлі у досягненні цілей сталого розвитку.

Викладення основного матеріалу дослідження. Активне обговорення зв'язку торгівлі та охорони навколишнього середовища розпочалось у 70-х роках минулого сторіччя. У 1972 році ООН провела в Стокгольмі конференцію з питань навколишнього середовища, під час якої було представлено результати дослідження «Контроль за викидами підприємств та міжнародна торгівля», підготовленого Секретаріатом Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ). Основним питанням дослідження був «зелений протекціонізм», а саме: можливість впровадження заходів екологічної політики, що можуть створити перешкоди для торгівлі [9].

Можна відокремити кілька важливих етапів розвитку взаємовідносин між торгівлею та охороною навколишнього середовища, сутність яких наведена в таблиці 1, та свідчить про важливість цього зв'язку.

Таблиця 1. Історичні етапи розвитку взаємозв'язку торгівлі та охорони навколишнього середовища

Роки	Зміст
1	2
1973-1979	Відбулися торговельні переговори у Токіо, учасники якого серед іншого обговорювали можливість виникнення перешкод для торгівлі внаслідок запровадження екологічних заходів у формі технічних регламентів та стандартів. За результатами було прийнято багатосторонню Угоду про технічні бар'єри в торгівлі, відому як «Кодекс стандартів».
1982-1989	Розвинені країни експортували продукцію, продаж якої на внутрішньому ринку був заборонений із міркувань екологічної безпеки або захисту здоров'я та безпеки. Обмеженість інформації щодо цієї продукції не дозволяла приймати обґрунтовані рішення стосовно експорту. У зв'язку з цим на міністерській зустрічі ГАТТ країни-члени вирішили дослідити заходи, необхідні для контролю експорту продукції, забороненої на внутрішньому ринку з міркувань нанесення шкоди життю чи здоров'ю людей, тварин, рослин та довкіллю. Це призвело до створення в 1989 році робочої групи з питань експорту забороненої на внутрішньому ринку продукції та інших небезпечних речовин.
1987	Міжнародна комісія ООН із навколишнього середовища й розвитку оприлюднила доповідь «Наше спільне майбутнє», відому також як Брундтландська доповідь, якою було запроваджено термін «сталий розвиток». У доповіді бідність названо однією з головних причин погіршення навколишнього середовища та висловлено припущення, що прискорення економічного зростання, яке частково пов'язано із збільшенням обсягів міжнародної торгівлі, може сприяти подоланню фактору, відомого як «забруднення бідністю».
1991	Торговельна суперечка, що виникла між Мексикою та США, висвітлила зв'язок між політикою охорони навколишнього середовища та торгівлею на

1	2
	практичному рівні. Питання стосувалось заборони США імпорту тунця з Мексики, який виловлювався в спосіб, відомий як «гаманцевий невід» («purse seine»), що призводило до загибелі дельфінів. Мексика звернулась до ГАТТ, навівши докази, що ця заборона не відповідає правилам міжнародної торгівлі. Експертна група підтримала Мексику, але доповідь експертної групи не була затверджена через критику екологічних груп через те, що торговельні правила створили перешкоди для захисту довкілля.
1994	Було підписано Маракешську угоду про заснування Світової організації торгівлі (СОТ), у преамбулі якої робиться наголос на важливості сталого розвитку. Зокрема, було зазначено, що торгівля та економічна діяльність повинні проводитись із урахуванням покращення стандартів життя, оптимального використання світових ресурсів відповідно до цілей сталого розвитку (захисту та збереження навколишнього середовища). Також у Маракеші міністри підписали Рішення про торгівлю та охорону навколишнього природного середовища, відповідно до якого було створено Комітет СОТ із питань торгівлі та навколишнього середовища.

Джерело: складено автором за [9]

У результаті концепція «сталого розвитку» чітко встановила зв'язок між захистом навколишнього середовища та розвитком у широкому розумінні, включаючи торговельну політику.

Ці ідеї знайшли відображення у відповідних міжнародних та національних документах, що регулюють зовнішньоторговельні відносини.

Особливу увагу поєднанню цілей сталого розвитку та виробничих, торговельних і споживчих процесів приділяють у Європейському Союзі (ЄС). Європейське право вимагає, щоб усі політики ЄС, включаючи торговельну, сприяли сталому розвитку [10]. Відповідно, головною метою торговельної політики ЄС є поєднання економічного розвитку з соціальною справедливістю, високими трудовими та екологічними стандартами, прагнення до використання міжнародної торгівлі та інвестицій в якості засобу досягнення цілей сталого розвитку.

Для досягнення даної мети торговельні угоди ЄС містять спеціальні положення щодо торгівлі і сталого розвитку. Дані вимоги наведені на рис. 1.

Рис. 1. Вимоги щодо торговельних угод в умовах сталого розвитку

Джерело: складено автором на основі [10]

Для досягнення цілей сталого розвитку в контексті торгівлі існує два можливих шляхи (рис. 2). Вони враховують особливості торговельних партнерів, роль громадянського суспільства та міжнародних експертів. Модель з санкціями стимулює партнерів повністю виконувати положення угод.

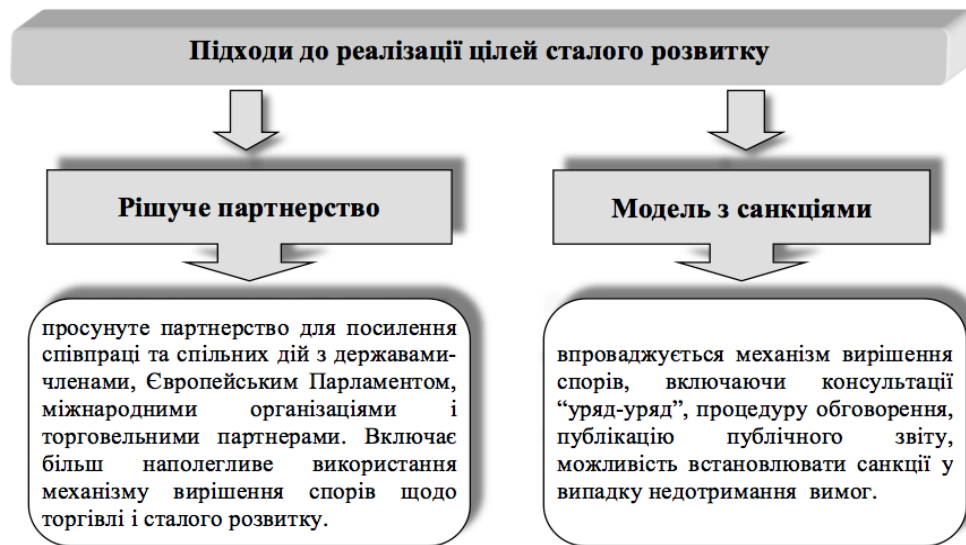

Рис. 2. Підходи до реалізації цілей сталого розвитку в контексті торгівлі

Джерело: складено автором на основі [10]

Правила торгівлі та стійкого розвитку включають торгові угоди ЄС з такими країнами як Канада, Грузія, Японія, країнами – членами МЕРКОСУР, Південна Корея, Сингапур та іншими. Між ЄС та цими країнами заключені відповідні угоди, що висвітлюють та законодавчо закріплюють дані правила [11].

Торгові відносини ЄС і України регулюються положеннями Глави 13 «Торгівля та сталий розвиток» Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, які визначають:

основні засади політики Сторін у сфері захисту навколишнього середовища, соціальній сфері, розвитку міжнародної торгівлі з метою сприяння сталому розвитку;

регулювання національних рівнів захисту навколишнього середовища та праці та наближення Україною свого відповідного законодавства у цих сферах до *acquis* ЄС;

забезпечення та реалізацію багатосторонніх трудових стандартів, що сприяють сталому розвитку;

забезпечення та реалізацію багатосторонніх угод з охорони навколишнього середовища, що сприяють сталому розвитку;

регулювання торгівлі на користь сталого розвитку, зокрема торгівлі лісовою продукцією та торгівлі рибною продукцією;

підтримку рівнів захисту праці та навколишнього середовища;

створення інститутів громадянського суспільства з питань сталого розвитку, що складаються із незалежних представницьких громадських організацій

механізм моніторингу виконання зазначеної глави через Підкомітет з питань торгівлі та сталого розвитку, що складається із вищих посадових осіб;

окреслено функціонування Групи експертів, а також закріплені положення щодо співробітництва у сфері торгівлі та сталого розвитку [12].

Треба зазначити, що в Україні екологічні питання та питання сталого розвитку належним чином не інтегровані в процес формування та імплементації державної

політики, включаючи торговельну політику. Тому питання довкілля та сталого розвитку мають бути чітко закріплені в торговельній політиці. Наявність у торговельних угодах екологічної складової не може залежати лише від політики та підходів іншої сторони (ЄС, Канади та ін.). Її необхідність має бути чітко сформульована та закріплена на стратегічному рівні, а також включати перелік актуальних питань.

Також необхідно здійснювати оцінку впливу міжнародної торгівлі на сталість. Методологія проведення оцінки впливу на довкілля повинна врахувати кращі практики інших держав, розроблятися із залученням усіх стейкхолдерів, а процес проведення має бути відкритий і забезпечувати участь громадськості.

Так, наприклад, в Європейському Союзі є чотири види оцінки впливу торгівлі (рис. 3).

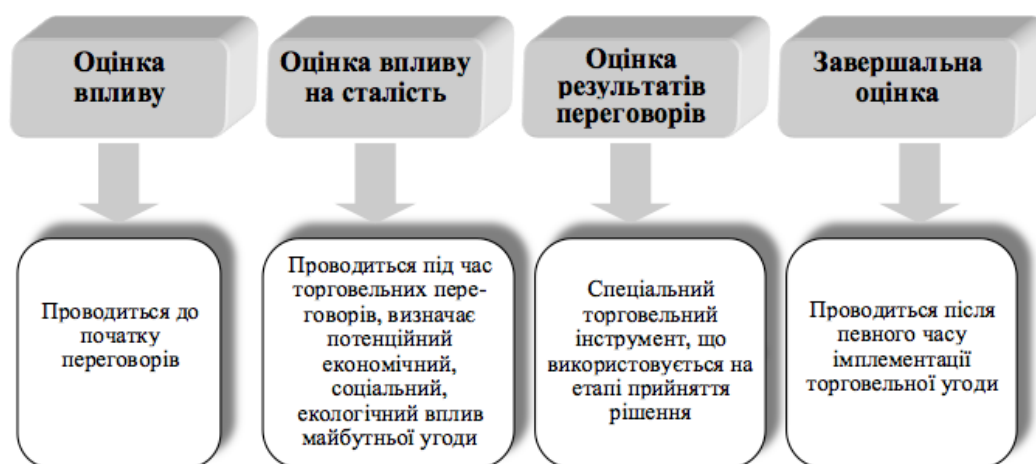

Рис. 3. Види оцінки впливу торгівлі на довкілля

Джерело: складено автором на основі [10]

Такі оцінки є важливими елементами прогнозування та реальної оцінки впливу угоди, зокрема, на довкілля.

Висновки. Таким чином, Україна повинна активно імплементувати основні положення Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, розробити або адаптувати інструменти оцінки впливу торгівлі на сталий розвиток та довкілля, як його складову частину.

Питання збільшення експорту України на ринок ЄС тісно пов'язане із питанням встановлення високих європейських стандартів з охорони навколишнього середовища. Відповідно до положень Глави «Торгівля та сталий розвиток» Угоди про асоціацію, сторони гарантують, що їхнє законодавство забезпечує високі рівні охорони довкілля та докладають зусиль для подальшого вдосконалення законодавства.

Україна повинна пришвидшити темпи апроксимації свого законодавства до норм та стандартів ЄС відповідно до вимог, закріплених Угодою про асоціацію. Законодавство, що приймається на виконання Угоди, повинно враховувати національні особливості та застосовувати такі механізми, які працюватимуть в Україні на практиці, а не лише слугуватимуть для підтвердження виконання зобов'язань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сивак Р. Концепція сталого розвитку світового господарства та трансформація системи цінностей з позицій наукових розвідок. *Вісник THEV*. 2015. № 4. С. 95-103.
2. Трофімова В.В. Концепція сталого розвитку як основа постіндустріальних моделей розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 8. С. 33-37.

3. Домарадзья Г.С., Фурман М.Б. Реалізація “концепції сталого розвитку” в Україні, як передумова ефективної інтеграції в світову економіку. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2012. № 748. С. 350-356.
4. Невесенко В.Д. Проблеми сталого розвитку світової економіки в умовах екологічних викликів. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2010. Випуск 18. Ч.1. С. 275-281.
5. Пилипенко Т.В. Концепція сталого розвитку як ключова парадигма сучасних глобалізаційних трансформацій. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 3. С. 611-613.
6. Федунь О. Екологізація міжнародних відносин у контексті сталого розвитку. *Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини*. 2012. Вип. 30. С. 78–86.
7. Михайленко О.Г. Особливості міжнародної торгівлі сільськогосподарськими товарами у контексті сталого розвитку. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2014. Вип. 122. Частина I. С.165-178.
8. Макаренко М.Ю. Комплексна оцінка торговельно-економічних відносин України та Республіки Італії у контексті сталого розвитку. *Ефективна економіка*. 2013. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2070> (дата звернення: 10.11.2021).
9. Екологічні питання у торговельній політиці ЄС та України: шлях до сталого розвитку. Аналітичний документ. Ресурсно-аналітичний центр "Суспільство і довкілля". 2017. 38 с.
10. Міжнародна торгівля та навколишнє середовище. Серія статей «Розуміємо ключові питання торговельної політики». Вип. 1. Київ, Інститут економічних досліджень і політичних консультацій. 2014. 22 с. URL : http://www.ier.com.ua/files//publications/Books/1.Trade_Environment.pdf (дата звернення: 10.11.2021).
11. An official website of the European Union. URL : <https://ec.europa.eu/trade/policy/policy-making/sustainable-development/> (дата звернення: 10.11.2021).
12. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#top (дата звернення: 10.11.2021).

REFERENCES

1. Syvak R. (2015), “Kontseptsiiia staloho rozvytku svitovoho hospodarstva ta transformatsiia systemy tsinnostey z pozytsiy naukovykh rozvidok” [The concept of sustainable development of the world economy and the transformation of the value system from the standpoint of scientific research]. *Visnyk TNEU*. Vol. 4. pp. 95-103.
2. Trofimova V.V. (2010), “Kontseptsiiia staloho rozvytku yak osnova postindustrialnykh modeley rozvytku. Investytsii: praktyka ta dosvid” [The concept of sustainable development as the basis of post-industrial development models]. vol. 8. pp. 33-37.
3. Domaradzka H.S., Furman M.B. “Realizatsiia “kontseptsii staloho rozvytku” v Ukraïni, yak peredumova efektyvnoï intehratsii v svitovu ekonomiku” [Implementation of the "concept of sustainable development" in Ukraine as a prerequisite for effective integration into the world economy]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politehnika". Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku*. 2012. Vol. 748. pp. 350-356.
4. Nevesenko V.D. (2010), “Problemy staloho rozvytku svitovoi ekonomiky v umovakh ekolohichnykh vyklykiv” [Problems of sustainable development of the world economy in the face of environmental challenges]. *Naukovi pratsi Kyrovohradskkoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky*. Vol. 18. Ch.1. pp. 275-281.
5. Pylypenko T.V. (2015), “Kontseptsiiia staloho rozvytku yak kliuchova paradyhma suchasnykh hlobalizatsiynnykh transformatsiy” [The concept of sustainable development as a key paradigm of modern globalization transformations]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*. 2015. vol. 3. pp. 611-613.
6. Fedun O. (2012), “Ekolohizatsiia mizhnarodnykh vidnosyn u konteksti staloho rozvytku” [Greening of international relations in the context of sustainable development]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii mizhnarodni vidnosyny*. vol. 30. pp. 78–86.
7. Mykhailenko O.H. (2014), “Osoblyvosti mizhnarodnoï torhivli silskohospodarskymy tovaramy u konteksti staloho rozvytku” [Features of international trade in agricultural goods in the context of sustainable development]. *Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn*. vol. 122. Ch. I. pp.165-178.
8. Makarenko M.Iu. (2013), “Kompleksna otsinka torhovelnno-ekonomichnykh vidnosyn Ukrainy ta Respubliki Italiï u konteksti staloho rozvytku” [Comprehensive assessment of trade and economic relations between Ukraine and the Republic of Italy in the context of sustainable development]. *Efektivna ekonomika*, vol 5, available at : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2070> (Accessed 10 November 2020).

9. "Ekolohichni pytannia u torhovelnii politytsi YeS ta Ukrainy: shliakh do staloho rozvytku" [Environmental issues in EU and Ukraine trade policy: the path to sustainable development]. Analitichnyi dokument. Resursno-analitichnyi tsentr "Suspilstvo i dovkillia". 2017. 38 p.

10. "Mizhnarodna torhivlia ta navkolyshnie seredovyshche" [International trade and environment]. Seriya statey «Rozumiemo kliuchovi pytannia torhovelnoï polityky». Vyp. 1. Kyiv, Instytut ekonomichnykh doslidzhen i politychnykh konsultatsiy. 2014. 22 p. available at: http://www.ier.com.ua/files/publications/Books/1.Trade_Environment.pdf (Accessed 10 November 2020).

11. An official website of the European Union. Available at: <https://ec.europa.eu/trade/policy/policy-making/sustainable-development/> (Accessed 10 November 2020).

12. "Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnyimi derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony" [Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, of the other part], available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#top (Accessed 10 November 2020).

George Kovbatiuk

(Postgraduate, State University of Infrastructure and Technologies)

THE ROLE OF INTERNATIONAL TRADE IN ACHIEVING THE GOALS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

The article analyzes the historical stages of development of the processes of combining trade and environmental protection. The important role of international trade in achieving the goals of sustainable development is substantiated. It is determined that in modern conditions the balanced development of the components of international trade - economic, social and environmental – is important.

The experience of the European Union is analyzed, the main goal of trade policy is to combine economic development with social justice, high labor and environmental standards, the desire to use international trade and investment as a means to achieve sustainable development goals. The requirements for trade agreements, approaches to the implementation of sustainable development goals in the context of trade and types of assessment of the impact of trade on the environment at the stages of concluding trade agreements are clarified.

The main provisions of Chapter 13 "Trade and Sustainable Development" of the Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, which regulate modern trade relations and require the integration of environmental and sustainable development issues, are analyzed. In the process of formation and implementation of state policy, including trade policy, as the presence of the environmental component in trade agreements must be clearly articulated and enshrined at the strategic level.

Ukraine must to accelerate the pace of approximation of its legislation to the norms and standards of the European Union in accordance with the requirements set out in the Association Agreement. Legislation adopted to implement the Agreement should take into account national specificities and apply mechanisms that will work in Ukraine in practice, and not only serve to confirm the fulfillment of obligations.

The implementation of certain areas of trade policy will ensure the effectiveness of the national economic system in modern conditions.

Keywords: international trade; sustainability; impact assessment; implementation of trade policy.